

Az efféle rövidzáratok megcsappantják a regény szépprózai hitelét, de nem oly mértékben, hogy a benne felmerülő, sőt felhalmozódó kérdések jelentőségét feledtetni tudnák. Jó lenne, ha a *Parainézis* mielőbb magyarul is megjelenne.

UTASI Csaba

SZÍNJÁTSZÁSKRÓNIKA

Káich Katalin: *A zentai magyar nyelvű színjátszás története és repertórium.* (1833—1918). A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, Újvidék, 1987

Zombor és Újvidék — s a most készülő Nagybecskerek (Zrenjanin) — után Zenta város magyar nyelvű színészetének adatait gyűjtötte egybe Káich Katalin, ki jól tudja, hogy a múlt éppen úgy beletartozik a színházi tablóba — kultúránk, művelődésünk képébe —, mint a legfrissebb bemutatók.

Nemsokára ünnepli kétszáz éves — két évszázados — jubileumát a magyar nyelvű hivatásos színjátszás, melynek már a múlt század elejétől-harmadától (1816: Szabadka, 1820-as évek: Nagybecskerek, Zombor, 1833: Zenta, 1834: Törökbecse, Nagyikinda, 1835: Ókanizsa, 1836: Újvidék) része a mi vidékünk magyar nyelvű színházi hagyománya is. Az adatok közel sem teljesek. Nem is lehetnek, ha hiányosak, szórványszerűek a források. Ezért is felbecsülhetetlen értékű, nélkülözhetetlen az alapozást jelentő adatgyűjtés és -feltárás. Egy levéltárban megmaradt okmány, egy levél, egy-egy újságtudósítás őrizi az első nyomokat, azokat, melyeket mai tudásunk, ismereteink alapján elsőeknek vélünk, kell elfogadnunk.

Milyen lehetett egykor, a múlt század harmincas, negyvenes éveiben az itteni vidéki színjátszás? Pontosan kideríthetetlen, főleg az egyes előadások viszonylatában. Folyamatában azonban már körvonalazható, persze sok mindent tudni kell a korról, a társulatokról, a műsorról, illetve műsorretegekről, a játsszási körülményekről, alkalmakról s a közönségről is. Így, minden tényező számbavételével teljesedik ki a kép, áll össze a mozaik, amelyből Káich Katalint elsősorban a pusztán, elsődlegesen színházinak nevezhető adatok érdeklik. Melyik társulat milyen műsorral szerepelt a városban, s a város milyen kísérleteket tett a színjátszás rendszeresítésére, állandósítására. Nem vállalta fel azonban, talán nem is vállalhatta, azoknak a tényezőknél a számbavételét, amelyeket a színháztörténész számára egy komplett városmonográfiának kellene szolgáltatnia. Nem vizsgálja a város gazdasági, társadalmi viszonyait, nem keresi a játsszási körülményeket őrző dokumentumokat (vannak?), illetve minderről olyan mértékben és mélységben ír, ahogy valóban lényeges forrásai, a levéltárban megőrzött — kevés — dokumentum (kérvény,

végzés, beadvány stb.), a kis számú plakát és a század éveinek szaporodásával arányosan növekvő, bár közel sem teljes, hírlapanyag megőrizte. Ezeket a forrásokat veszi gondosan, részletesen idézve számba Káich Katalin, s nyújt ezáltal alapvető színházi információs adatalapot a további kutatáshoz. Közben azt is megérti és megbocsáthatja az olvasó, hogy talán a kelleténél szorgalmasabban jegyzi le a dolgozat szerzője az egykori színésztörténeteket, anekdotákat, amelyeken jól műlünk, de amelyek többek is lehetnek egyszerű szórakoztató jellegű sztoriknál. Felismerhető bennük egy-egy korszak színházképe, ezen belül a környezet is.

Nagyon értékes és fontos része Káich Katalin munkájának a Zentán szereplő társulatok névsora, 1880 és 1918 között ez már évnvi pontossággal megállapítható, előbből csak szórványnyomok vannak, nemkülönb az előadott színpadi művek repertórium. Az előbbiből kiderül, hogy a városban a magyar vándorszínjátszás második és harmadvonalába tartozó társulatok látogattak, ami logikusan következik a város rangjából, lehetőségeiből, bár nem árt tudni, hogy időnként erősebb összetételű társulatok is tartottak Zentán előadásokat, ha a város útvonalukba esett, ha Szegeden vagy Szabadkán időztek hosszabb ideig, s mintegy fióként Zentán és másutt is működtek, volt kihelyezett tagozatuk. Jelentős direktorok fordultak meg a városban (a múlt században a társulattulajdonos direktorok neve jelezte a színvonalat!), többek között Sztupa Andor, Sipos Károly, Aradi Gerő, Pesti Iház Lajos, Csóka Sándor, Deák Péter, ifj. Polgár Károly, Nádas József, akik kivétel nélkül nagyobb városokban, jelentős vidéki színházi központokban is megfordultak, rendszeresen visszatértek. A repertóriumról pedig megtudjuk, hogy a zentaiaknak is alkalmuk volt látni a *Bánk bánt* (először 1873-ban), *Az ember tragédiáját* (1886-ban — a pesti ősbemutató három évvel előbb volt! —, 1897-ben, 1915-ben), a *Hamletet* (1912), *A kaméliás hölgyet* (1895), a *Fösvényt* (1895), a *Julius Caesart*. (1903), *A velencei kalmárt* (1889), a *Kisérteteket* (1903), a *Nórárt* (1890), az *Éjjeli menedékhelyet* (1904), a *Cyranó de Bergeracot* (1903), s találkoztak Csiky, Molnár, Bíró Lajos, Lengyel Menyhért, Szomory Dezső, Bródy Sándor színpadi műveivel is. Nem éreketlen tudni, hogy helyi szerzők darabjait is bemutatták a zentai színpadon, Kozma János, Kabos Ármin, Novoszel János, Orbán Károly és Tóth Lajos próbálkozásait segítették színre az éppen Zentán időző vándorszíneszek.

Zenta színjátszó múltjának részleges feltárásával teljesebbé vált Bácska jelentősebb központjait sorba vevő kultúrtörténeti kutatásaink térképe.

G. L.